

DOI: <https://doi.org/10.36719/3005-3137/11/106-114>

Leyla Kerimova

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi
M.Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü
Filoloji bilimler alanında doktor
Bakü, Azerbaycan
<http://orcid.org/0009-0009-2914-786X>
cool.kerimova@bk.ru

Mehmet Akif Ersoy ve Abdulfettah Rauf Eserlerinde Balkan Göçlerinin Yansıması

Özet

Balkan coğrafyasında 19. yüzyıldan itibaren meydana gelen savaşlar ve siyasi değişimler sonucunda türkler ve müslümanlar zorunlu göçe maruz kalmıştır. Türkler, arnavutlar, boşnaklar, pomaklar hepsi senelerce katliama uğradılar ve göç yaşamak zorunda kaldılar. Bu göçler, insanların evlerini, yurtlarını, topraklarını, yakınlarını kaybetmesine ve ağır yaşam koşullarına sürüklenmesine neden olmuştur. Balkan muhacereti tarihsel, aynı zamanda edebi açıdan derin izler bırakmıştır. Zaman-zaman vatansever şairler, yazarlar bu konuyu edebiyatda aktarmışlar. Bu önemli edebiyat insanları sırasında Mehmet Akif Ersoy ve Abdulfettah Rauf gibi önemli isimler de yer almaktadır. Büyük düşünür Mehmet Akif Ersoy, Balkan Savaşları'nın canlı tanıklarından biriydi. O, eserlerinde yalnızca yıkım ve acıları değil, aynı zamanda zafere inancı, milli kimliği ve mücadeleyi de öne sürdü. *Hakkın Sesleri* kitabı bütünüyle Balkan olaylarına adanmıştır. Akif'in *Cenk Şarkısı* gibi şiiri ve diğer eserleri millete umut kaynağı olmakla beraber vatani korumaya seslenmiştir. Akif, milletini yabancı güçlere karşı birlik olmaya seslendi ve eserlerinde bunu aksettirdi. Balkanların önemli şairi Abdulfettah Rauf "Üsküp'ün Akif'i" olarak anılır. O, eserlerinde halkının yaşadığı sıkıntıları, zoraki göçlerin yarattığı trajedileri, vatan sevgisini ve milli birliği canlandırdı. A.Rauf, zindanda olsa bile mücadelesinden vazgeçmemiş, *Yine Vatan, Korkma, ey milleti mazlume* gibi şiirlerinde halkını mücadeleye seslenmiştir. Onun eserlerinde ana tema öncelikle her zaman vatandır. Mehmet Akif Ersoy ve Abdulfettah Rauf, Balkan göçlerini yalnızca tarihsel bir olay olarak değil, milli kimlik ve varlık meselesi olarak değerlendirmiştir. Onların eserleri tarihi belge niteliği taşımakla beraber, aynı zamanda milli bilinçin oluşmasında katkıda bulunmuş, milli direnişe ve vatan sevgisine seslenmiş, günümüze kadar değerini korumuştur.

Anahtar kelimeler: *Balkan, göç, Mehmet Akif Ersoy, Abdulfettah Rauf*

Leyla Kərimova

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası

M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Bakı, Azərbaycan

<http://orcid.org/0009-0009-2914-786X>

cool.kerimova@bk.ru

Mehmet Akif Ersoy və Abdulfettah Rauf yaradıcılığında Balkan köçlərinin əksi

Xülasə

Balkan bölgəsində 19-cu əsrdən etibarən baş verən müharibələr və siyasi dəyişikliklər nəticəsində türklər və müsəlmanlar məcburi köçə məruz qalmışlar. Türklər, albanlar, boşnaklar və pomaklar illərlə qətlə uğradılar və köçməyə məcbur oldular. Bu köçlər insanların evlərini, torpaqlarını və yaxınlarını itirməsinə və ağır həyat şəraitinə sürüklənməsinə səbəb oldu. Balkan mühacirəti həm tarixi, həm də ədəbi baxımdan dərin izlər buraxmışdır. Zaman-zaman vətənpərvər şairlər və yazıçılar bu mövzunu ədəbiyyatda canlandırıblar. Bu mühüm ədəbi simaların arasında Mehmet Akif Ersoy və Abdulfettah Rauf kimi önəmli imzalar da yer almaqdadır. Böyük mütəfəkkir Mehmet Akif Ersoy Balkan müharibələrinin canlı şahidlərindən biri idi. O, əsərlərində yalnız dağıntı və əzabları deyil, həm də qələbəyə, milli kimliyə və mübarizəyə inamı önə sürmüşdür. Onun “Haqqın səsləri” kitabı bütövlükdə Balkan hadisələrinə həsr olunmuşdur. Akifin “Cəng şərqi” kimi şeiri və digər əsərləri millətə ümid mənbəyi olmaqla bərabər, vətəni qorumağa səslənir. Akif millətini xarici qüvvələrə qarşı birlik olmağa səsləndirdi və əsərlərində bunu əks etdirdi. Balkanların mühüm şairi Abdulfettah Rauf “Skopyenin Akifi” kimi anılmaqdadır. O, əsərlərində xalqının yaşadığı çətinlikləri, məcburi köçlərin yaratdığı faciələri, vətənpərvərliyi və milli birliyi təsvir etmişdir. A.Rauf həbsdə olarkən belə, mübarizəsindən heç vaxt əl çəkməmiş və “Yenə vətən”, “Qorxma, ey məzlum millət” kimi şeirlərində xalqı mübarizəyə çağırmışdır. Onun əsərlərində əsas mövzu həmişə ilk növbədə vətəndir. Mehmet Akif Ersoy və Abdulfettah Rauf Balkan köçlərini sadəcə tarixi bir hadisə kimi deyil, həm də milli kimlik və varlıq məsələsi kimi dəyərləndirmişlər. Onların əsərləri tarixi sənəd dəyəri daşımaqla yanaşı, eyni zamanda milli şüurun formalaşmasına töhfə vermiş, milli müqavimətə və vətən sevgisinə səslənmiş, bu günə qədər dəyərinə qoruyub saxlamışdır.

Açar sözlər: *Balkan, köç, Mehmet Akif Ersoy, Abdulfettah Rauf*

Leyla Karimova

Azerbaijan National Academy of Sciences Institute

of Manuscripts named after M.Fuzuli

Doctor of philosophy on philology

Baku, Azerbaijan

<http://orcid.org/0009-0009-2914-786X>

cool.kerimova@bk.ru

The Reflection of Balkan Migration in the Works of Mehmet Akif Ersoy and Abdulfettah Rauf

Abstract

As a result of the wars and political changes that occurred in the Balkans from the 19th century onward, turks and muslims were subjected to forced migration. Turks, albanians, bosnians, and pomaks—all of them—were subjected to massacres and forced to migrate for years. These migrations resulted in the loss of their homes, lands, and relatives, and forced them into harsh living conditions. The Balkan migrations left a profound historical and literary mark. Patriotic Turkish poets and writers have occasionally addressed this issue in literature. Among these prominent literary figures are prominent figures such as Mehmet Akif Ersoy and Abdulfettah Rauf. The great thinker Mehmet Akif Ersoy was a living witness to the Balkan Wars. In his works, he not only portrayed the devastation and suffering, but also the belief in victory, national identity, and struggle. His book, “Voices of Truth” is entirely dedicated to the Balkan events. Poetry like “War Song” and other works by Akif were a source of hope for his nation, while also calling for the defense of the homeland. Akif called on his nation to unite against foreign powers and reflected this in his works. The important poet from the Balkans, Abdulfettah Rauf, is known as the “Akif of Skopje”. In his works, he portrayed the hardships his people faced, the tragedies of forced migration, and the spirit of patriotism and national unity. Even while imprisoned, Rauf never gave up his struggle, calling his people to the struggle in poems such as “Again Homeland”, “Don’t Be Afraid, Oh, Oppressed Nation”. The primary theme in his works is always the homeland. Mehmet Akif Ersoy and Abdulfettah Rauf viewed the Balkan migrations not only as a historical event but also as a matter of national identity and existence. Their works, while serving as historical documents, also contributed to the formation of national consciousness, appealed to national resistance and patriotism, and have retained their value to this day.

Keywords: *Balkan, migration, Mehmet Akif Ersoy, Abdulfettah Rauf*

Giriş

Balkan göçü 19. yüzyıldan başlayarak uzun süren ve balkan türklerinin hayatını etkileyen büyük bir tarihi olaydır. Tarihin farklı dönemlerinde bir çok olaylara tanıklık eden Balkan türkleri zamanla göç etmek zorunda kaldılar. Önce Sırbistan ve Mora’da başlayan isyanlar, 1829. yılında Yunanistan’ın kurulmasıyla sona erse de, tarihin farklı zamanlarında daha da alevlendi. Berlin antlaşması sonucu olarak Sırbistan, Romanya, Karadağ, Bulgaristan Prensliği yarandı ve bunun hemen ardından Balkanlar’dan Türkiye’ye büyük göç başlatıldı. 1923. yılında Lozan Barış

Antlaşması sonucu olarak Yunanistan'dan Türkiye'ye göç başladı. Bu zorunlu göç 1930. yılına kadar devam etti. Yugoslavya arazisinden Türkiye'ye ilk göç 1877-1878. yıllarında, 1912-1913. yıllarında, 1923-1951. yıllarında ve 1952-1967. yıllarında gerçekleşti. Türkler, arnavutlar, boşnaklar, pomaklar hepsi senelerce katliama uğradılar ve göç yaşamak zorunda kaldılar.

Balkan savaşı yüzünden yaşanan göçler birçok sorunlara neden oldu. İnsanların evlerini, canlarını, vatanını kaybetmesi, çaresizlik, göçmen hayatı onların zor günler geçirmesine neden oldu. Edebiyatlarda, eserlerde, şiirlerde, romanlarda bu ızdırıp farkı kişiler tarafından aksettirildi. Göçün getirdiyi toplumsal sorunlar, göçmen hayatının zorunlulukları zamanla şairlerin, yazarların eserleri için ana tema oldu.

Balkan savaşlarının ağır sonuçları, yaşanan göç sorunları günümüzde de devam etmektedir. Vatanından uzak düşen insanlar seneler önce yaşanan göçün sonuçlarına katlanmak zorunda kaldılar. Zamanla bu konuyu birçok kişiler edebiyatta aksettirdi. Bu yüzden bu göç konusunun edebiyatta yansması her zaman güncelliğini kormaktadır. Makalede karşılaştırmalı araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma

Türk dünyasının önemli isimlerinden olan Mehmet Akif Ersoy yaşanan Balkan Savaşları'na ve göçe sessiz kalamazdı. Akif, bu dönemin canlı tanıklarından biri olarak Balkan'lardaki yaşanan trajedini tüm duygusallığı ile şiirlerinde yansıttı. Mehmet Akif kendisi baba tarafından arnavutdu. Mehmet Akif'in babası Kosova'da dünyaya gelen sonralar İstanbul'a yerleşen "Temiz" lakaplı İpekli Tahir Efendi'dir. Mehmet Akif 1912-1913. yıllarında yaşanan Balkan Savaşları'na karşı çıkarak bu konuda *Hakkın Sesleri* isimli kitabını yazmış ve buraya ait edilen tüm şiirler Balkan Savaşı'nı anlatır. Özellikle Arnavut'un ayrılma davasına kalkışıp kendi bağımsızlığını ilan etmesi şairi çok üzmüştür. Onun şiirlerinde savaşın yıktığı evler, yurtlarından koparılan insanlar, öksüz kalan çocuklar tasvir ediliyor. Akif, birtek acıyı değil, aynı zamanda inamı, mücadeleyle, milli kimliyi, direnişi de canlandırmıştır. Tarihe gözetilirse, Balkan Savaşları 1912-1913 yıllarında Balkan devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında yaşanmıştır. Birinci Dünya Savaşı Osmanlı İmparatorluğu için ciddi sonuçlar yarattı. Ülke ekonomisi geriledi ve İtilaf Devletleri'nin türk topraklarını işgal etmesi kaçınılmazdı. İtilaf Devletleri'nin parçası olan güçler, bu toprakları kendi aralarında tamamen bölüp haritadan silmeyi amaçlıyordu. İzmir topraklarının Yunanista'na devredilmesine karar verildi, ayrıca ingiliz birlikleri Kilikya topraklarını, fransızlar ise Doğu Trakya ve Karadeniz boğazlarına yakın bölgeleri işgal etti. Trablusgarp savaşlarının ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun eski gücü kalmamıştı. Bundan yararlanmak niyetinde olan Balkan devletleri Osmanlı'yı yeni bir savaşa sürüklemek niyetinde bulundular. Birinci Balkan Savaşı Osmanlı İmparatorluğu ve Balkan Birliği arasında yaşandı. Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan Krallığı'ndan oluşan bu savaş sonucunda Londra antlaşması imzalandı. Osmanlı İmparatorluğu bazı arazilerini kaybetmek zorunda kaldı ve Arnavutluk bağımsızlık kazandı. İkinci Balkan Savaşı Sırbistan, Yunanistan, Karadağ, Romanya krallığı, Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan arasında yaşanmıştır. Bükreş antlaşması ile sonuçlanan savaş sonunda Osmanlı İmparatorluğu Kırklareli, Dimetoka ve Edirne gibi arazilerini geri kazandı.

Balkan Savaşları başlarken Mehmet Akif "Sebilürreşad" dergisinde *Cenk şarkısı* isimli şiirini yayınladı ve bu şekilde kahraman türk ordusuna başarılar diledi. Ersoy, o dönemde yabancı işgalcilere karşı savaşan vatan evlatlarına motivasyon vermek için Cenk şarkısı şiirini yazdı. Mehmet Akif Ersoy'un vatanseverlik duygularını yansıtan Cenk şarkısı şiirinde şair, türk askerlerini güçlü olması için desteğini iletiyor. Her dizesinde vatanını savunan şair, askerleri güçlü ve

hoşgörülü olmaya sesleniyor. Vatanın yiğit evlatlarını tüm engelleri aşmaya seslenen şair, bu şiirde türk askerinin cesaretinden de bahsetmeyi unutmamıştır. Mehmet Akif Ersoy, bu şiirde siyasi saiklere de değiniyor:

*Yükselerek kuş gibi Balkanlara
Öyle satır at ki kuduz Bulgarlara
Bir daha Osmanlıya güç sırtara!
Git de evladım, uğurlar ola (Ersoy, 2007, s.615).*

Zaferin türk askerinin yanında olacağına inanan şair, bu şiirinde vatan uğruna canını feda etmeyi en yüce ahlaki değer olarak görmüş ve vatan uğruna şehit olmanın kutsallığını vurgulamıştır. Vatan savunmasına çağrıda bulunan şair, askerlere hiçbir koşulda teslim olmamalarını ve kanlarının son damlasına kadar savaşmalarını öğütlemiştir. Toprağını “atalarının son sığınağı” olarak adlandıran şair, bu kutsal topraklar için savaşan yiğit askerlere her türlü acı ve zorluğa katlanmaya ve gerekirse canlarını vermeye hazır olmalarını öğütler. Özgürlük mücadelesinin şiirin temel amacı olması, şairin vatanseverliğini bir kez daha ortaya koyan açık bir örnektir. Mehmet Akif Ersoy, bu şiirinde vatanseverlik duygularını bir kez daha ön plana çıkarmış ve türk askerini cesaret, yiğitlik ve kahramanlıkla donanmış sözlerle vatanın bütünlüğünü korumaya çağırmıştır. Balkan halklarının mücadelesi, Osmanlı’dan ayrılımlarının kötü sonuçlarının olacağını bildiği için Akif, bu duruma çok üzülmüştür. Ardından yaşanan göçler, fakir halk, evini, mezarlarını bırakarak başka yere göçmen olarak gelen mazlum insanlar hepsi Mehmet Akif gibi düşünürü üzüyordu. Fakat aynı zamanda halkı ayakta dik durmaya seslenen Akif, gerekirse insanları mücadeleye sesleniyordu.

Mehmet Akif Ersoy yaşanan savaşlardan halkın zarar göreceğini iyi biliyordu. Tarihdeki tüm savaşlarda nasıl olsa insanlar zarar görüyor. Ersoy bunu iyi bildiği için duruma acıyor, Balkan’larda yaşanan savaşın kötü sonuçlarının olacağını tahmin ediyordu. Balkan halklarının mücadelesi, Osmanlı’dan ayrılımlarının kötü sonuçlarının olacağını bildiği için Akif, bu duruma çok üzülmüştür. Ardından yaşanan göçler, fakir halk, evini, mezarlarını bırakarak başka yere göçmen olarak gelen mazlum insanlar hepsi Mehmet Akif gibi düşünürü üzüyordu. Fakat aynı zamanda halkı ayakta dik durmaya seslenen Akif, gerekirse insanları mücadeleye, yiğitliğe sesleniyordu. Şaire göre, müslüman devletler birleşirse yabancı unsurlara karşı savaşma gücüne sahip olacaklar. Dolayısıyla müslümanlar dayanışma göstererek birleşmeli ve bu acınası durumdan ittifak halinde çıkmalıdır. Aksi takdirde, milletin yabancılara karşı mücadelede yenilgisi kaçınılmaz olacaktır:

*Arnavutlukla, araplıkla bu millet yürümez
Son siyasetse bu, hiç böyle siyaset yürümez.
Sizi bir aile efradı yaratmış Yaradan,
Kaldırın ayrılık esbabını artık aradan
Siz bu davada iken yoksa, iyazen-billah
Ecnebiler olacak sahibi mülkün naghah (Ersoy, 2007, 220).*

Mehmet Akif Ersoy’un yazarı olduğu *Safahat* kitabının üçüncü kitabı *Hakkın sesleri* isimli kitaptır ve Balkan Savaşları’na ithaf edilmiştir. Kitapta bulunan *İlahi, emrinin avare bir mahkumudur alem, Gitme, ey yolcu, Üç beyinsiz kafanın derdine üç milyon halk, Pek hazin bir*

mevlit gecesi, Atiye karanlık görerek azmi bırakmak, Ya rab, bu uğursuz gecenin yok mu sabahı ve diğer isimli şiirlerini Balkan konusunda yazmıştır. Mehmet Akif burada birtek savaşı anlatmamış, Balkan halkının yaşadığı zor günlere gözetmiş, insanların savaş yüzünden yaşadığı hüsrani da aksettirmiştir. Müslüman toplumun yaşadığı dertleri, savaşları, göç yollarında yaşanan sıkıntıları, vatan sevgisini, hüsrani şiirleri ile aktarmıştır. Ünlü düşünür M.A.Ersoy kozmopolitlik ideolojisine karşı çıkan bir kişi olmanın yanı sıra, tam tersine milliyeti ve ulusal çıkarları kendine temel ölçüt olarak seçmiş bir şahsiyettir. Büyük ve güçlü şair, ulusal kimliğini ve maneviyatını her zaman korumuş ve ulusal ideolojiye ve maneviyata zarar verecek unsurlarla mücadele etmiştir.

Balkan edebiyatının en önemli isimlerinden Abdulfettah Rauf'dur. Kendisi eğitimi, hayata bakışı, düşünürlüğü, milletine olan sevgisinden dolayı Mehmet Akif Ersoy'la kıyaslanarak "Üsküp'ün Akif'i", "Balkanların Akif'i" olarak nitelendiriliyor. Bunun yanı sıra Abdulfettah Rauf Fettah Efendi, Fetah İshak, Fettah İshakoviç isimleriyle de bilinmektedir. A.Rauf bazı az sayıda şiirlerini "Hatıf" mahlasıyla yazdı. Balkan coğrafyasının önemli isimlerinden olan A.Rauf Balkan türklerinin söyleyemediği gerçekleri şiirle, sözle anlatmış ve topraklardan izlerinin silinmesine, göçe karşı çıkmıştır. 2000'lere kadar Abdulfettah Rauf hakkında pek çok araştırma yapılmamış, şiirleri çok sayıda yayınlanmamıştır. 2021. yılında A.Rauf'un ilk şiirler kitabı *Yine vatan için* yayınlandı. Ardından *Zulmetten nura, Garami parçalar, Vardar, Nat ve münacat, Ey yurdum* isimli şiir kitapları basıldı. A.Rauf'un yaşadığı dönemlerde çocukluğu, gençliği Balkan coğrafyası için karışık ve zor dönemlerdi. Yaşanan isyanların ardından Üsküp Osmanlı yönetiminden çıktı ve bu durumlar tabii ki, insanları, ahaliyi etkiledi. Yönetimin ardından birçok olaylar, baskılar, isyanlar hepsi ardarda Balkan türklerinin hayatını etkiledi. Bunun ardından A.Rauf'u daha zor dönem, "vatan haini" damgası ile yargılanarak yedi yıl hapis cezası bekliyordu. Abdulfettah Rauf yaşadığı dönemlerle birçok tarihi olayları yakından izlemiş olacaktı. Balkan Savaşları, isyanlar, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, yargılama, hapis, haksızlıklar, vatanının zor dönemleri, göç, mültecilik gibi tarihi olaylara kendisi bilhassa tanıklık etmiştir. Sosyo-ekonomik, politik değişim, siyasi olaylar A.Rauf gini ünlü düşünürü etkiledi ve kendi eserlerinde en çok bu hüsrani anlatan şaire çevrildi. "1912-1913 Balkan Harbi ve ardından toplumsal ve siyasi sorunlar yüz binlerce Türk-Müslüman'ın vatanlarını terk edip muhacir konumuna düşürürken, tarih geride kalanları kendi vatanlarında azınlık, öteki, misafir, istenmeyen konumuna düşürmüştü. Bu duygusal şair Rauf için hiç de sineye çekilecek bir durum olmayacaktır" (Güçlütürk, 2023, s. 165).

Halkının, milletini yaşadığı zorunluklar, göç, vatanını kaybetmenin üzüntüsü, isyanlar Abdulfettah Rauf'u bu konuyu eserlerinde anlatmasına, duygularını şiirlerinde dile getirmesine neden oldu. 1945. yılında Yugoslavya'da artık yeni bir dönem başlamıştı. Sosyalist rejiminin getirdiği zorluklar daha büyük sorunlara neden olacaktı. *Yine vatan için* şiirinde A.Rauf içindeki isyanı şöyle anlatır:

*Sürülür öz vatanından sürünür yurttaşlar
Meskenetle aşağı doğru eğilmiş başlar... (Rauf, 2021, s.10).*

Çohu kişinin göç hayatı yaşadığı zamanda A.Rauf vatanını terk etmedi, Üsküp'de yaşamını devam ederek içini sızlatan olayları anlatan eserler yazdı. 1947-1953. yıllarında yargılanarak yedi senelik hapis cezası aldı. Hapiste olduğu dönemlerde şiir yazmaya devam etti ve bu şiirler hayatına tehlike olmaması için arkadaşları tarafından yakıldı. Buna rağmen kimsenin karşısında eğilmedi, her zaman ayakta durmayı başardı. Milletinin yaşadığı zorunluklar, göç, vatanını kaybetmenin

üzüntüsü, savaşlar Abdulfettah Rauf'u bu konuyu eserlerinde anlatmasına, duygularını şiirlerinde dile getirmesine neden oldu. Onun eserlerinin anateması vatanıdır. Mehmet Akif Ersoy gibi o da öncelikle eserlerinde vatan sevgisini, millet sevgisini öne sürer. Daha sağ iken *Kitabe-yi Seng-i mezarım* şiirinde şöyle vasiyet eder:

*Bir gün ben ölürsem
Kabrim dilerim sine-i yaranda kazılsın
Her derdliye hem-dem
Bir merd-i vatandı diye kalplerde yazılsın* (Rauf, 2023, 123).

Abdulfettah Rauf'un eserlerine gözetilirse aruzda ve hecede şiirler yazmış olduğunu görebiliriz. Eserlerini Osmanlıca yazan A.Rauf'un ilk şiiri 100 sene bundan önce daha on beş yaşında iken *Sada-yı Millet* gazetesinde yayınlanarak okuyuculara devredildi. Ardından *El-Hilal*, *Medeniyet*, *Köprü* gibi dergi ve gazetelerde onun şiirleri ve makaleleri yayınlanıyordu. A.Rauf ünlü bir aydın, şair ve düşünürdü. Onun eserlerinde dini konulara da yer verildi. Arapcası, farsçası mükemmel olan A.Rauf, başka ismiyle Fettah Efendi her zaman cesurdu, asla kaybedeceğini düşünmüyordu, halkının tüm zorlukları aşarak iyi günlere erişeceğine tüm kalbiyle inanıyordu. Balkan türklerinin toplumsal sorunları, sosyal durum, din, vatan hasreti ve b. konular A.Rauf'un eserlerinde işlediği konulardır. Bunun yanı sıra Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal, Necip Fazıl Kısakürek gibi ünlü düşünörlere şiirler yazdı.

A.Fettah şiirlerinde göç konusunu eleştirdi ve bu konuyu anlatarken içindeki yangıyı yansıttı. Vatan sevgisi onun için çok mühimdi ve vatanının bu durumu onu çok üzüyordu. Göç yaşayan halkı için üzülen A.Fettah *Hicret–Hubbül Vatan* şiirinde şöyle yazar:

*Hicret... Bu ne mânâsı kadar lafzı da muvhiş
Yarab! Bu ne müdhişçe, felaketlice bir iş;
Mesudd yuvanı, nazlı güzel yurdunu satmak
Satmak da sefalet içine kendini atmak
Akil işi mi, tok iken ah aç kalıvermek
Cennet gibi yurdun var iken bir de sürünmek...* (15).

Abdulfettah Rauf'un göç konusunda şiirlerine gözetilirse daha çok İkinci Dünya Savaşı sonrası o zamanki Yugoslavya'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne başlatılan göç konusunun eleştirildiğini görebiliriz. Özellikle 1955-1956. yıllarında Makedonya ve Kosova arazisinden başlayan göç A.Rauf'u çok etkilemiştir. A.Rauf bu göçe karşı çıkmış, bunu caiz bulmamıştır. Onun eserlerinden hüsrânın kaynağı da bu göçtür. “Abdulfettah Rauf'un düşüncesi bu siyasal, toplumsal şartlar altında oluşmuştur. Balkan Müslüman kimliğinin dönüşümü, İslam düşüncesine dair tartışmaları, siyasal rejimlerin ideolojik çerçeveleri ve kısıtlamaları, Yugoslavya Komünist Partinin iktidarı, Balkan Müslümanların göçe zorlanması ve bu iktidarın sonucunda kendisinin, düşüncesinin ve arkadaşlarının yargılanması onun düşünce dünyası üzerinde kilit rol oynar” (Abdula, 2023, s.7). Milletinin yaşadığı bu zorluğa Abdulfettah Rauf gibi şahıs sessiz kalamazdı. Özellikle *Vatan*, *Yine Vatan*, *Korkma*, *ey milleti mazlume*, *Vatan gençlerine*, *Gürleyen dert* şiirlerinde vatan hasreti, vatan sevgisi konularını aktardı. A.Rauf *Korkma*, *ey milleti mazlume* şiirinde adeta cesur bir türk gibi duygularını anlatdı. Bu şiire dikkat edilirse Mehmet Akif Ersoy ruhunu duymak mümkündür. Vatan

sevgisi, milletini ayakda durmaya sesleniş, gerekirse düşmanı mahvetmek gücü, yenilmezlik duygusu hepsi bu şiirde A.Rauf dilinden anlatıldı. Şair ilk başda hüsrarla yaşadıklarını anlatırken ardından cesaretini, yenilmezliğini şiirle yansıtıyor. Şiirde baştan sona türk milletinin cesur olması öne sürülürken, vatana sevgi ve güçlü olmaya sesleniş duygusu hakimdir:

*Bir kıvılcım atana yoksa yanardağ atarım
Düşmeni mahvederek milletimi şâd ederim* (Rauf, 2021, s. 13).

Abdulfettah Rauf'un özellikle *Vatan gençlerine* şiirinde Mehmet Akif Ersoy uslubu gayet güzel bir şekilde duyulmaktadır. Üsküp'un Akif'i Abdulfettah Rauf bu şiirinde adeta bir Mehmet Akif Ersoy gibi vatanının gençlerine tavsiyede bulunmuş, onlara olan dileklerini, fikirlerini sunmuştur. Vatansever şair bu şiirinde gençleri zafere seslendi, milletin sahip olduğu değerleri korumaya yönelik fikirleri şiire yansıttı.

Sonuç

93 Harbi'nden başlayarak senelerce devam eden bu göçler, mücadeleler neredeyse milyonlarca kişinin kendi topraklarını kaybetmesi, göçlerin yaşaması, ailelerin parçalanması, çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi ile tarihte derin iz bıraktı. Balkan muhacereti, yahut Balkan göçü olarak nitelendirilen bu olaylar senelerce devam etti ve yeni kurulan hristiyan devletleri içerisinde sıkışık kalan türkler baskılara, katliamlara mazuz kaldı. Yaklaşık iki milyon müslüman Balkan topraklarından göç etmek zorunda kaldı. Bu da Balkan'larda, Osmanlı'da nüfusun etnik yapısının değişmesine neden oldu. Mehmet Akif Ersoy ve Abdulfettah Rauf gibi ünlü düşünürler milletin bu durumuna, halkının yaşadıklarına sessiz kalamazdı. İkisi de bu konuyu edebiyatda aktararak fikirlerini, düşüncelerini şiirlerde yansıttı. M.A.Ersoy ve A.Rauf için yaşanan bu olaylar aynı zamanda bir milli kimlik meselesiydi. Onlar eserlerinde konuyu eleştirmekle kalmadı, aynı zamanda halkı milli birliğe, mücadeleye seslendi. Dinin, dilin, tarihin, toprağın korunması, vatan sevgisinin öne sürülmesi M.A.Ersoy ve A.Fettah için çok önemliydi. Eserlerine bakılırsa iki kişinin düşünceleri aynıdır. İkisi de eserlerinde cesurdur, guruludur, yenilmezdir, savaşçıdır, milletini çok seviyor, vatanın bütünlüğü için mücadeleye hazırlar. Birtek eserlerinde değil, hayatlarında, yaşamlarında, hayata bakış açılarında da aynı düşüncededirler. Savaşların, isyanların, göçlerin kötü sonuçlarının olacağını bildikleri için hem Akif, hem de Rauf hiç değilse eserleri ile millete destek olmaya karar verdi. Onların yazdıkları tarihi belge niteliği taşımakla beraber, aynı zamanda milli bilincin oluşmasında katkıda bulunmuştur. Çağdaş dönemde de Mehmet Akif Ersoy ve Abdulfettah Rauf'un eserleri değerini kaybetmemiş ve halen de günceldir.

KAYNAKÇA

1. Abdula, S. (2023). Abdulfettah Rauf. Şiiri, Düşüncesi ve Hayatı. Üsküp, İDEFE Yayınları.
2. Abdula, S. (2020). Medeniyetin Düşüşü ve İki İslam Şairi:Mehmet Akif ve Fettah Efendi. 100 yılında İstiklal Marşı ve Mehmed Akif Bilgi Şöleni. s.433-450.
3. Ersoy, M.A. (2007). Safahat. İstanbul, Saray Yayın
4. Ersoy, M.A. (2008). Safahat. İstanbul, Harf Yayınları
5. Güçlütürk, T. (2023). Abdulfettah Rauf'un Eserlerinde Vatan Teması. Üsküp, İDEFE Yayınları

6. Ertuğrul, K. (2021). Üsküp'ün Akif'i: Balkan Şairi Üsküplü Abdulfettah Rauf'un şiiri üzerine makaleler. İstanbul, Kriter Yayınları
7. Kaya, F. (2008). Makedonya Türklerinden İz Bırakanlar. Üsküp: Köprü Derneği Yayınları
8. Memmedov A. (2009). Balkan Savaşları Ve Onların Osmanlı Devletine Etkisi. Bakü: Adiloğlu Yayınları
9. Rauf, A. (2021). Yine Vatan İçin. Üsküp, İDEFE Yayınları
10. Rauf, A. (2022). Zulmetten Nura. Üsküp, İDEFE Yayınları
11. Rauf, A. (2023). Ey Yurdum. Üsküp, İDEFE Yayınları
12. Yıldırım, T. (2007). Milli Mücadelede Mehmet Akif. İstanbul, Selis Kitaplar
13. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-akif-ersoy>
14. <https://islamansiklopedisi.org.tr/fettah-efendi>
15. <https://salimsblog.wordpress.com/2016/12/06/uskuplu-abdul-fettah-efendinin-gocle-ilgili-tavri/>

Daxil oldu: 09.01.2026

Qəbul edildi: 02.03.2026